

in hoc probabilis conjectari possit, ex sequenti assertionem constabit.

43. *Episcopi et Sacerdotes in Ecclesia Latina tenentur ab uxoribus antea ductis abstinere, etc.*—Dico secundo: Episcopi et Sacerdotes, qui post matrimonium consecrantur, tenentur a propriis etiam uxoribus continere, quanquam hoc præceptum in Ecclesia Græca non obliget, propter contrariam consuetudinem. Unde non satis constat hoc præceptum esse proprie Apostolicum, quamvis certum sit ex traditione Apostolica manasse. Prima pars assertionis certa est, ac de fide. Probari autem solet ex illo Pauli: *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum*, 1 ad Tim. 3, et ad Tit. 1, ubi pro *pudicum*, ponitur *continentem*, quod aliqui intelligunt de continentia etiam a copula licita, quæ est cum propria uxore; nam de communi castitate intelligunt verbum aliud *sobrium*, nam vox Græca non solum temperatum, sed etiam castum significat; et est quidem pia expositio, non tamen cogens; quia dictio *continentem*, in rigore explicari posset de castitate, quæ illicitam continentiam excludit, vel de continentia ab omni immoderata perturbatione, ut Hieronymus etiam exposuit. Adde etiam verbum *oportet*, in rigore non semper continere præceptum, nisi quatenus materia, cui adiungitur, ex se necessaria est ad morum honestatem. Præcipue igitur probanda est conclusio ecclesiasticis decretis statim referendis; ad cognoscendam autem radicem hujus obligationis, recurrendum est ad traditionem, sicut in præcedenti assertionem factum est.

44. Et imprimis, jam supra probatum est ex Sanctis Patribus, Apostolos, qui post nuptias vocati sunt, post vocationem ab uxoribus perpetuo abstinuisse. Quod optime colligitur ex verbis Petri, Matt. 9: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te; quid ergo, etc.*; nam quod sub illis omnibus uxores etiam comprehendantur, ex verbis, quæ Christus Dominus subjungit, facile intelligi posset: *Omnis, inquit, qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, etc.* Reliquerant ergo Apostoli etiam uxores, eo modo quo poterant, scilicet quoad torum. Huic autem exemplo conformem etiam fuisse Apostolorum doctrinam, testatur Concilium II Carthag., c. 2: *Ut quod Apostoli, inquit, docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus, ab universis Episcopis dictum est: Omnibus placet, ut Episcopi, Pres-*

byteri, et Diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitie custodes etiam ab uxoribus se abstineant; habetur in c. *Cum præterito*, 84 d., ubi etiam expendendum est verbum illud, *et ipsa servavit antiquitas*; fuit enim Concilium illud celebratum ante mille ducentos annos, et ad antiquitatem refert hanc observantiam; ergo plane intelligit etiam prioribus quadringentis annis extitisse, quamvis ibi non explicetur, an semper fuerit sub obligatione, vel solum in usu et praxi Ecclesiæ. Verisimile autem est tam perseverantem consuetudinem in re tam ardua et difficili non fuisse sine obligatione, quod etiam ex testimoniis aliquorum Patrum statim constabit.

45. Deinde plures etiam Summi Pontifices apertius hanc legem declararunt, inter quos antiquior Clemens I, qui in epist. 2 ad Jacobum, fratrem Domini, de ministris qui ad divina ministeria eliguntur, sic ait: *Si post ordinationem ministro altaris contigerit proprium invadere cubile uxoris, sacrarii non intret limina, etc.* Est vero illa epistola incerta. Gratianus vero, in c. *Ministri*, d. 81, illum canonem tribuit Lucio Pontifici. Ivo tamen, p. 6, c. 87, ex Clemente sumptum putat, et videtur probabilis, ut in Gregoriano etiam scholio notatur. Ex veteribus ergo decretis indubitatis, antiquius videtur esse Siricii, in epist. 1, c. 7, et ideo hæretici illum dicunt auctorem hujus continentie sacerdotalis, sed immerito, tum quia Concilium Carthaginense citatum tempore illius Pontificis congregatum est, et majorem antiquitatem aperte significat; tum etiam quia verba Siricii idem præ se ferunt: sic enim ait: *Quarum sanctionum sacerdotes omnes atque Levite insolubili lege constringimur, ut a die ordinationis nostræ sobrietati ac pudicitie et corda nostra mancipemus, et corpora, dummodo per omnia Deo nostro in his, quæ quotidie offerimus, sacrificiis placeamus, etc.*; et inferius poenam imponit his, qui hujusmodi continentie violatores extiterant; supponit ergo illam legem antiquiorem esse, et non ab ipso denuo ferri. Quod decretum refert Innocentius I, in epist. 3 ad Exsuperium, cap. 1; et prius indicat hoc jus esse divinum, sed intelligit solum per imitationem, seu consonantiam eum jure divino: solum enim congruentias affert, quas ex veteri lege supra adduximus. Postea vero significat illam legem a Siricio fuisse latam; eam enim vocat, *formam Ecclesiasticæ vitæ et discipline*, quæ ab Episcopo Siricio ad provincias comieavit, et deinde illos excusat, qui

per ignorantiam illius decreti post illud editum lapsi sunt. Verumtamen illos excusat a poena depositionis, non a culpa, et quoad illam censuram, seu poenam, verum est a Siricio primum illam legem fuisse sancitam. Sunt qui existiment antiquam legem per consuetudinem ita fuisse tempore Siricii mutata, ut jam non obligaret, et a Siricio fuisse instauratam; verum hoc (licet parum referat) in illis epistolis non habet fundamentum, et ex epistola Siricii contrarium potius colligitur. Simile decretum habet idem Innocentius in epist. 2 ad Victricium, cap. 9, et de eadem re sine dubio loquitur in epist. 5. Idem repetit Leo Papa, epist. 82 ad Anastas., c. 4, et epist. 90 ad Rusticum, c. 3, ubi hanc prohibitionem auxit, ut infra videbimus, ubi recentiorum etiam Pontificum decreta referemus.

46. Ex his ergo sufficienter intelligitur legem hanc in Romana Ecclesia semper fuisse observatam, ut verbis etiam expressis affirmat Gregorius, lib. 1, epist. 42. Eandem vero legem in Occidentali Ecclesia receptam fuisse, ex variis et antiquissimis Conciliis Provincialibus intelligi facile potest, et primo loco, ut cæteris antiquius, afferri potest Concilium Elibertinum, quod, in can. 33, hoc statuit sub poena depositionis; et eodem fere tempore idem significavit Concilium Arelatense II, can. 2, dicens, *assumi aliquem ad sacerdotium non posse in vinculo conjugii constitutum, nisi fuerit promissa conversio*; nam hoc verbo promissionem castitatis indicat Concilium Carthaginense II, quod jam supra adduximus; et eodem fere tempore Concilium Taurinense canonem 7 edidit valde notandum, sic enim habet: *Qui in ministerio genuerint filios, ne ad majores gradus ordinum promoveantur Synodi decrevit auctoritas*. Quibus verbis significat etiam in minoribus ordinibus constitutos, si velint ad superiores ordines ascendere, non debere post ordinationem suam filios generare, alioquin non esse promovendos; quod ego intelligerem, vivente uxore. Præterea, in Concilio Tolet. I, can. 1 simili modo statuit, non solum ut Presbyteri abstinere ab uxoribus, verum etiam ut, si antea in diaconatu non abstinuerint, non ordinentur Presbyteri, et si in Presbyteratu lapsi fuerint, non fiant Episcopi. Et in Tolet. II, c. 1, est egregium de hac re decretum, in quo in summa dicitur, *adulescentes in minoribus constitutos decimo octavo ætatis anno esse interrogandos an velint castitatem promittere*; quam si spondere voluerint, tanquam *appetitores arctissimæ via*

suis gradibus ad superiores ordines esse promovendos; si autem noluerint, concedendum illis esse conjugium, *ita ut cum perfectæ ætatis in conjugio positi renuntiaturos se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros gradus aspirent*. Idem in Concilio Tolet. III, can. 5, ubi additur: *Non sub uno conclavi maneat, etc.* Faciunt etiam ad hanc et præcedentem assertionem confirmandam, quæ traduntur in Concilio Tolet. V, can. 42 et 43, et Tolet. VIII, can. 5, et Tolet. IX, can. 10. Præterea Concilium Arausicanum I, can. 22, sic statuit: *Sedit præterea, ut deinceps non ordinentur diaconi conjugati, nisi qui prius conversionis proposito professi fuerint castitatem*; et can. 23, ab officio abjiciendum dicit Levitam, qui cum uxore sua incontinens invenitur. Unde constat ante illa decreta id servatum esse in superioribus ordinibus, de quibus nunc agimus; can. autem 24 amplectitur caponem Concilii Taurinens. supra citati; et in Concilio Agathens., can. 9, decreta Leonis et Siricii supra citati servari mandantur, et can. 16, ut conjugati ordinari possint, uxorum voluntatem requirendam esse dicit, ut mutuo consensu religione promissa ordinari possint; refertur in cap. *Episcopus*, d. 77.

47. Concilium autem Turonicum 1, sub Hilario, can. 2, hanc prohibitionem moderari videtur; refert enim a superioribus Patribus emissa auctoritate fuisse constitutum (sic enim loquitur), ut privaretur communione Sacerdos, aut Levita vacans procreationi filiorum; ipsum autem rigorem leniendo, statuit ut hujusmodi clerici *ad altiorem gradum non ascendant, neque sacrificia Deo offerre, vel plebi ministrare præsumant*; et addit: *Sufficiat his tantum, ut a communione non efficiantur alieni*. Ex quibus ultimis verbis posset aliquis colligere illos clericos non peccasse tunc in tali facto, cum non censerentur communione indigni. Item quia videtur Concilium illis permittere tale factum, dummodo non ministrent, neque ulterius conscendant. Sed non ita intelligendum puto, quia tam gravis poena, ut est depositio, non imponeretur sine gravi culpa, et quia illud decretum non corrigit superiora nisi moderatione cujusdam poenæ; non est ergo ultra extendendum. Item, quia Concilium illud non poterat auferre votum castitatis, quod ab illis clericis jam tunc emittebatur, juxta Concilia supra citata; ergo non poterat illos a culpa excusare. Solum ergo decrevit ut sic peccantes non privarentur communione, dummodo (ita enim interpretor)

pœnitentiam sui peccati agerent, et simili consuetudine abstinerent; itaque licet pœnitentiam agerent, deponerentur, non tamen communione privabantur.

18. Atque eodem modo intelligo canonem 4 Concilii III Aurelianensis, qui habet: *Ut nullus clericorum a subdiacono, et supra, et quibus uxores in proposito suo accipere inhi- betur, propriæ, si forte jam habeat, misceatur uxori. Quod si fecerit, laica communione con- tentus, juxta priorum canonum statuta ab offi- cio deponatur.* In Concilio vero Matisconensi, can. 11, additur hujusmodi clericos omni esse dignitate privandos, et expresse nominat Epis- copos et Presbyteros; de aliis vero sub hac ge- neralitate loquitur: Vel universi honoratiores clerici, cum sublimes dignitatis apice sublimentur, actibus omnino renuncient sæculi, et sacro electi ministerio repudient carnale consortium. Eadem depositionis pœna imponitur in Concilio Wormatiensi, c. 9, et ad subdiaconos extenditur. In Concilio autem Turonico, can. 20, præter pœnam depositionis, additur ex- communicatio unius integri anni, his qui in hoc delicto inventi fuerint, et multa alia magna prudentia providentur ad observantiam hujus continentie clericorum. De quo etiam aliqua adduntur in Concilio Altisiodorensi, can. 20; illa autem cautio mirabilis est, quam ante septingentos annos addidit Concilium Moguntinum, sub Arnulpho, c. 40, ubi inter- dicitur clericis habere mulieres in propriis domibus, etiamsi maxime videantur omni sus- picione carere.

19. Ex his ergo satis constat legem hanc communi ecclesiarum consensu fuisse in Occi- dentali Ecclesia receptam; eandem vero a Sanctis Patribus Latinis ejusdem antiquitatis summis laudibus fuisse commendatam, intel- ligi facile potest ex Ambrosio, lib. 4 de Offi- ciis, c. 50, ubi solum usque ad Diaconos hanc legem extendit, et fere omnibus rationibus et congruentiis supra tactis illam confirmat, quas brevius tetigit 1 ad Tim. 3, et lib. 5 Episto- lar., epist. 25, alias 82, ad Verecellensem Ec- clesiam, ubi advertit Apostolum, 1 ad Tim. 3, et ad Tit. 1, non dixisse de Episcopo filios faciente, sed filios habente subditos cum omni humilitate, scilicet, si ante suam ordinationem ex unico conjugio illos habuerit. Præterea Au- gustinus, lib. 2 de Adult. conjug., c. 20, con- tinentiam clericorum aliis proponit in exem- plum; sunt autem valde notanda verba: *Sole- mus (inquit) eis proponere etiam continentiam clericorum, qui plerumque ad eandem sarcinam*

subeundam capiuntur inviti, eamque susceptam usque ad debitum finem, Domino adjuvante, perducunt. Faciunt enim hæc verba ad diffi- cultatem superiori capite tractatam; significat enim Augustinus, etiamsi aliquis invitus or- dinari compellatur, ad continentiam servan- dam obligari, neque hoc esse inconveniens per consecutionem quamdam, ut ibi explicavi- mus. Posset autem Augustinus exponi de invo- luntario secundum quid, per importunas pre- ces et populi desiderium, ut Ambrosius; sic enim intelligendum videtur quod Augustinus subdit: *Dicimus ergo eis (id est laicis): Quid si et vos ad hoc subeundum populorum violentia caperemini? Nonne susceptum caste custodi- retis officium, repente conversi ad impetran- das vires a Domino, de quibus nunquam antea cogitastis?*

20. Eadem veritas traditur nomine Augus- tini in lib. Quæstionum ex utroque Testamen- to mixt., q. 127, in fine, et optimis moralibus rationibus hoc probatur. Idem sumitur ex Tertulliano, lib. de Exhortat. ad castit., c. 8, et lib. de Monogam., cap. etiam 8. Et ex Cy- priano, epist. 62, ubi Diaconos computat inter eos qui se castraverunt propter regnum cœlorum; ergo a fortiori id supponit de Epis- copo et Presbytero. Idem sæpe repetit Hiero- nymus, lib. 1 cont. Jovinian., et epist. ad Pa- mach., de eodem argumento, et lib. contra Vigilantium. Sumitur etiam ex Isidoro, lib. 2 de Divin. officiis, c. 5, 8 et 10, quod testimo- nium infra magis explicabimus. Est etiam op- tima historia, quam refert Gregorius Turo- nensis, lib. 4 Hist. Franc., c. 4, de Maclavo, fratre ejusdem comitis Britannici, qui uxorem dimisit, et Episcopus ordinatus est; post mortem autem fratris, et regnum fratris, et uxorem, quam reliquerat, accepit; et propter eam causam ab Episcopis excommunicatus est. Quod est manifestum indicium, obligatio- nem Episcopi abstinendi etiam a propria uxore, existimatam tunc fuisse gravissimam, cum nec regi post tantam rerum mutationem fue- rit permissa.

CAPUT XV.

QUÆ ET QUALIS SIT AC FUERIT OBLIGATIO SER- VANDI CASTITATEM IN EPISCOPIS ET PRESBY- TERIS ECCLESIE ORIENTALIS.

1. *Prima opinio docet solitos esse contrahere matrimonium post ordinationem.* — Superest ut de Orientalis Ecclesie consuetudine dica-

mus; constat enim ex nunc et ante multos annos non esse observatum a Græcis, ut Epis- copi vel Presbyteri a propriis uxoribus, si ante ordinationem illas habebant, quoad torum separentur; quam consuetudinem licet Ecclesia Romana non imitetur nec laudet, non tamen vituperat ut malam, ut patet ex c. *Cum olim*, de Clericis conjug., et sumitur ex c. *Quæsitum*, de Pœnitent. et remission. Quando vero coeperit hæc consuetudo, id est, an sem- per a principio Ecclesie ita permissum fuerit in Græcia, vel potius prius viguerit consuetu- do servandi integram continentiam in græcis Sacerdotibus, postea vero paulatim ab ea in- tegralitate degenerasse, et priorem legem per contrariam consuetudinem fuisse remissam, inter modernos auctores catholicos controver- sum est. Quidam enim existimant nunquam fuisse consuetudinem in Ecclesia Græca obli- gantem clericos in sacris ad non contrahen- dum matrimonium, etiam post ordinationem. Quod tenet Cajetanus, tom. 2 Opusc., tract. 27. Sed hæc sententia communiter reprobata est, ut notavit Covarr., in 4, p. 2, c. 6, § 3; Palacios, in 4, d. 25, disp. 2, circa concl. 6; et ex dictis in præcedenti assertionem constare potest illam sententiam falsam esse, magisque ex dicendis constabit. Cap. vero *Aliter*, d. 31, quo movetur Cajetanus, recte exponitur a glossa de copula, non de vinculo matrimonii, ut infra etiam ostendemus.

2. *Secunda opinio concedit, quod uterentur propriis uxoribus antea ductis.* — Alii ergo verisimiliter docent nunquam fuisse in Ecce-lesia Græca consuetudinem, ut sacerdotes absti- nerent a propriis uxoribus, si prius eas habe- rent, sed solum ut, si non haberent, jam or- dinati illas non acciperent; ita tenet Clito- væus, lib. de Contin. Sacerdot., c. 4, potestque opinio maxime fundari in historia Nicæni Concilii supra relata, quod cum Nicænum Concilium vellet canonem de hac continentia servanda condere, Paphnutius intercessit, et Concilio persuasit ne illud onus Sacerdotibus imponeretur, quam historiam refert Socrates, lib. 1, c. 8, in cujus relatione notanda sunt illa Paphnutii verba: *Illud satis esse, ut qui in clerum ante ascripti erant quam duaxissent uxores, hi secundum veterem Ecclesie traditio- nem deinceps a nuptiis se abstinere, non ta- men quemquam ab illa, quam jam prius, cum laicus erat, uxorem duaxisset, se jungi debere.* Illa enim priora verba optime confirmant priorem assertionem, posteriora vero et tota historia, si vera est, optime confirmant hanc

opinionem; nam ex ea constat Concilii Nicæ- ni tempore non fuisse apud Græcos talem legem aut consuetudinem; quod si tunc non erat, profecto verisimile est nunquam fuisse; quod si etiam Concilium non est ausum illam po- nere, plane etiam consequitur nunquam pos- tea fuisse introductam. Refert autem eandem historiam Sozomenus, lib. 1, c. 22; et Cassio- dor., lib. 2 Tripartitæ, c. 14; et Nicephor., lib. 8, c. 49; et ex codice Græco Vaticano re- fertur in nova editione Concilii Nicæni, a nos- tro Alphonso Pisano edita, lib. 3 in fin.; et in Decreto Gratiani recepta est, in c. *Nicæna*, d. 31.

3. Confirmatur hæc sententia ex Socrate, lib. 5, c. 21, referente in Thessalia consue- tudinem invaluisse, ut ibi qui clericus sit, si cum uxore, quam, cum esset laicus, ducebat, postquam clericus factus sit, dormiret, cleri- catu abdicatus sit, et subdit: *Cum omnes il- lustres Presbyteri in Oriente, et Episcopi etiam, modo ipsi voluerint, nulla lege coacti ab uxoribus abstineant; nam non pauci illorum, dum Episcopatum gerunt, etiam liberos ex uxore legitima procreant;* et postea subdit, in Macedonia et in Hellade, id est, Achaia, in- troductam fuisse eandem consuetudinem, quæ in Thessalia; loquitur autem Socrates de sua ætate, quæ fuit quadringentesimo vicesi- mo anno, vel circa. Signum ergo est nec ta- lem legem fuisse per Concilium Nicænum pos-itam, quod ante centum annos præcesserat, nec consuetudinem illam fuisse universalem in Græcia, sed potius has fuisse exceptiones particulares a contraria et generali consue- tudines. Secundo confirmatur ex Gangrensi can. 4, ubi excommunicantur, qui se absti- nent ab oblatione clerici conjugati, eo præ- textu quod propter nuptias offerre non de- bent. Confirmatur denique ex l. *Eum qui*, C. de Episc. et cler., ubi ait non oportere ut sa- cerdotes relinquunt uxores quas prius habe- bant; intelligit autem non esse relinquendas etiam quoad torum, ut patet ex ratione quam his verbis indicat: *Illas etiam non relinquere castitatis hortatur affectio;* nam sensus esse videtur, propter earum castitatem servandam, non esse relinquendas quoad torum; alioquin non satis esset earum pudicitie provisum, imo in majori periculo ambo relinquerentur, si cohabitare permetterentur, cum alias non pos- sent licite copulari.

4. *Tertia opinio asserit prioribus sexcentis annis perfectam castitatem serasse.* — Alii vero censent prioribus sexcentis annis Orien-